

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เป็นที่ยอมรับกันว่าสภาพสังคมของประเทศไทยส่วนใหญ่ยังเป็นสังคมในแบบสังคมชนบท (Rural Society) อยู่ ดังจะเห็นได้จากอาชีพหลักของประชากรชาวไทยที่สำคัญ คือ อาชีพด้านเกษตรกรรมซึ่งมีจำนวนมากที่สุดถึง ร้อยละ 74.6¹ ของอาชีพทั้งหมด ลักษณะของสังคมเมืองหรือสังคมนคร (Urban Society) และสังคมแบบอุตสาหกรรม (Industrial Society) มีอยู่น้อยมาก ถ้าหากจะเปรียบเทียบสังคมชนบทของประเทศไทยกับของประเศในทวีปยุโรป หรือประเทศทางตะวันตกด้วยกันแล้ว ก็พบว่าสังคมชนบทของไทยยังมีความเจริญล้าหลังสังคมชนบทของประเทศเหล่านั้นอยู่มาก โดยเฉพาะวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับค่านิยมวัตถุ (Material Cultures) อันได้แก่เจ้าพวกเครื่องจักร เครื่องทุ่นแรง เทคนิควิธีการที่ทันสมัย ซึ่งอำนวยความสะดวก ประหยัดเวลา และช่วยให้ได้ผลผลิตทางเกษตรกรรมเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากพร้อมทั้งมีคุณภาพสูงอีกด้วย สังคมชนบทของไทยยังขาดลักษณะดังกล่าวนี้อีกมาก การที่เป็นเช่นนี้อาจจะเนื่องมาจากสาเหตุหลาย ๆ ประการด้วยกัน เป็นต้นว่าการขาดความรู้ทางเทคนิควิทยาการใหม่ ๆ ประเทศไม่สามารถผลิตเครื่องจักร หรือเครื่องมือที่ใช้ในการเกษตรกรรมได้ด้วยตนเอง ต้องสั่งซื้อจากต่างประเทศซึ่งมีราคาสูง เกินกว่าฐานะของเกษตรกรส่วนใหญ่ที่จะซื้อมาใช้ได้ นอกจากนั้นก็ยังเกี่ยวกับระดับการศึกษา สภาพแวดล้อมของสังคมหรือชุมชนที่

¹ สำนักงานสถิติแห่งชาติ, สมุดสถิติรายปีประเทศไทย บรรพ 28 2510 - 2512 (พระนคร : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, 2513) หน้า 83

เกษตรกรอาศัยอยู่ ตลอดจนระบบคุณค่า ทศนคติ ความรู้สำนึกคิด ประเพณี ความเชื่อ
ของประชาชนในสังคมนั้น ๆ ซึ่งอาจจะ เป็นปัจจัยหนึ่งหรือหลายปัจจัยที่ทำให้ความเป็น
อยู่ของสมาชิกในสังคมมีความเจริญไม่ตกเทียมนับกับประเทศทางยุโรปหรือประเทศตะวันตก

คณะรัฐบาลซึ่งทำหน้าที่ปกครองประเทศทุกสมัยได้พยายามหาทางที่จะแก้ไขปัญหา
หรือสภาพคดงอพัฒนาของสังคมชนบทด้วยวิธีการต่าง ๆ และได้กำหนดเอาการพัฒนาชนบท
เป็นนโยบายที่สำคัญประการหนึ่งควบคู่ไปกับวิธีการอื่น ๆ ในการดำเนินงานพัฒนานี้ได้
มอบหมายให้หน่วยงานทางราชการรับไปดำเนินงาน แนะนำให้คำปรึกษา ทารว และ
ช่วยเหลือตามที่เห็นสมควร เพื่อจะยกระดับสภาพความเป็นอยู่ของประชากรในชนบทให้ดีขึ้น
หน่วยงานเหล่านี้ ได้แก่หน่วยงานของกระทรวงมหาดไทย เช่น กรมพัฒนาชุมชน กอง
เร่งรัดพัฒนาชนบท หน่วยงานของกระทรวงเกษตร เช่น กรมการข้าว กรมส่งเสริม
การเกษตร หน่วยงานของกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ หน่วยงานของกระทรวง
สาธารณสุข เป็นต้น นอกจากหน่วยงานของทางราชการแล้ว ก็มีหน่วยงานของเอกชน
ที่ดำเนินงานช่วยเหลือในรูปแบบของมูลนิธิ หรือรูปของกลุ่ม เช่นหน่วยงานของสภาสตรีแห่ง
ชาติ มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย จนในปัจจุบันนี้คำว่า "พัฒนา" เป็นคำที่คุ้นหู
เคยชิน และได้ยินกันทั่ว ๆ ไป

คำว่า "พัฒนา"² ในความหมายทั่ว ๆ ไป หมายถึงการกระทำเพื่อปรับปรุง
สภาพที่เป็นอยู่ให้เปลี่ยนแปลงไปสู่สภาพที่ดีขึ้นกว่าเดิม การพัฒนาที่หน่วยงานทั้งของ
ราชการและของเอกชนกระทำกันอยู่ ก็คือการนำเอาสิ่งใหม่ ๆ ความรู้ใหม่ ๆ หรือการ
ใช้เทคนิควิทยาการใหม่ ๆ ไปแนะนำชี้แจงให้ประชาชนรู้จักและยอมรับไปปฏิบัติ ซึ่งสิ่ง
ใหม่ ๆ ความรู้ใหม่ ๆ และเทคนิควิทยาการใหม่ ๆ นี้ อาจเป็นได้ทั้งวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ
และวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ (Material and non Material Cultures) นักวิชาการ

² สุวิทย์ ยี่งวรพันธ์, พัฒนาชนบทในประเทศไทย (พิมพ์ครั้งที่ 3
พระนคร : 2509), หน้า 48

ได้รวมเรียกลักษณะต่าง ๆ ที่นำเข้าไปใช้เพื่อพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ของประชากร
ในชนบทให้ดีขึ้นในความหมายของคำว่า "ของใหม่" (Innovation)

เป็นที่ยอมรับกันในหมู่นักวิชาการและคนส่วนใหญ่ว่าการนำของใหม่มาใช้เป็น
สิ่งที่มีประโยชน์ในการที่จะพัฒนาและปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของประชากรในสังคม
ต่าง ๆ ให้ดีขึ้น ถ้าหากสมาชิกในสังคม นั้นยอมรับและนำไปปฏิบัติจริง ๆ แต่การที่
บุคคลจะยอมรับของใหม่หรือไม่นั้นย่อมจะต้องมีปัจจัยหรือสาเหตุต่าง ๆ ซึ่งอาจจะเป็น
ตัวการที่สนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อการยอมรับของใหม่ (Adoption of Innovation)
ขึ้น นับว่าเป็นเรื่องที่จะต้องศึกษาเพื่อที่จะได้ใช้เป็นแนวทางสำหรับการ
ปฏิบัติหรือแก้ไขข้อผิดพลาดบกพร่องที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของพนักงานเจ้าหน้าที่
ทางราชการ หรือเอกชนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้โดยเฉพาะ และยังอาจเป็นประโยชน์
ในการที่จะก่อให้เกิดแนวทางความรู้ที่เป็นประโยชน์แก่นักวิชาการในการที่จะนำไปวาง
แผนหรือกำหนดแผนงานต่าง ๆ ตลอดจนผู้สนใจโดยทั่ว ๆ ไปอีกด้วย

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง "ทัศนคติและลักษณะการยอมรับของใหม่" นี้ยังไม่มีผู้ใด
ได้ศึกษาไว้โดยตรง โครงการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการยอมรับของใหม่ มีโครง
การศึกษาเรื่องสังคมวิทยาเชิงเศรษฐกิจ (Socio - Economics Profile
Schedule) ของสถาบันวิจัยทางสังคมศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ซึ่งทำการศึกษาในท้องที่จังหวัดเชียงใหม่ พระนครศรีอยุธยา ขอนแก่น กาฬสินธุ์ ปราชิน
บุรี สงขลา และนครศรีธรรมราช ในปี พ.ศ. 2512 และปี พ.ศ. 2513 ซึ่งผลการ
วิจัยยังไม่ได้พิมพ์ออกเผยแพร่ในการศึกษาเรื่องดังกล่าวได้มีการศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง

การยอมรับของใหม่ด้านเกษตรกรรมรวมอยู่ด้วยส่วนหนึ่ง แต่เป็นเรื่องทั่ว ๆ ไป ไม่ได้ศึกษาในเรื่องนี้ลงไปอย่างลึกซึ้ง ดังนั้นจึงเป็นแรงผลักดันที่ทำให้ผู้ศึกษาต้องการที่จะศึกษารายละเอียดในเรื่องเกี่ยวกับทัศนคติต่อการยอมรับของใหม่ และลักษณะการยอมรับสิ่งใหม่ขึ้น

แนวคิดที่สำคัญในการศึกษา

ดังที่กล่าวไว้แล้วในตอนต้นว่าอาชีพหลักส่วนใหญ่ของประชากรในประเทศไทย คืออาชีพทางการเกษตรกรรม ซึ่งอาชีพเกษตรกรรมที่สำคัญที่สุด คือ การทำนา วิธีการทำนาของชาวไทยเรานั้นยังคงใช้วิธีการทำนาตามแบบที่บรรพบุรุษกระทำกันมาเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งในกลุ่มนักวิชาการเรียกว่ากระทำตามแบบประเพณี (Traditional) การทำนาส่วนใหญ่ยังต้องพึ่งพาอาศัยธรรมชาติอยู่ การนำเอาเทคนิควิธีการใหม่ ๆ เช่น การใช้ปุ๋ย พันธุ์ข้าวใหม่ ๆ หรือใช้เครื่องจักรเข้าช่วยในการทำนานั้นยังไม่แพร่หลายนัก สำหรับชาวนาที่ใช้วิธีการใหม่ ๆ ในการทำนานั้นถือได้ว่าเขาได้ยอมรับเอาของใหม่ (Adoption of Innovation) เข้าไปช่วยในการทำนา

ในค่านิยมสุขภาพอนามัย ชาวนาก็ยังคงนิยมรักษาพยาบาลตามแบบเดิมกันอยู่ คือใช้วิธีการรักษาตามแบบแพทย์แผนโบราณโดยใช้ยาจำพวกสมุนไพร หรือเวทมนต์เข้าช่วยในการรักษาสถานที่ ๆ ใช้ขี้ขี้ถ่ายนิยมแบบที่เรียกว่า "ไปทุ่ง" หรือ "ไปป่า" การใช้ส้วมซึมยังมีอยู่น้อยมาก แต่ก็มีชาวนาบางคนรู้จักใช้ส้วมซึม และนิยมการรักษาพยาบาลด้วยวิธีการสมัยใหม่ กล่าวคือไปให้แพทย์แผนปัจจุบันทำการตรวจรักษา ซึ่งถือได้ว่าชาวนาประเภทนี้ยอมรับเอาสิ่งใหม่ ๆ ในค่านิยมสุขภาพอนามัยเข้ามาปฏิบัติ

การที่ชาวนาจะยอมรับเอาสิ่งใหม่ ๆ หรือของใหม่ไปปฏิบัติหรือไม่นั้นย่อมจะต้องมีปัจจัยที่เป็นตัวการสนับสนุน หรือเป็นอุปสรรคขัดขวางการยอมรับของใหม่นั้น ซึ่งผู้ศึกษาได้พิจารณาถึงปัจจัยด้านต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาลักษณะการยอมรับของใหม่ดังนี้

1. ชาววันที่สูงอายุ น่าจะมีลักษณะการยอมรับของใหม่น้อยกว่าชาววันที่มีอายุน้อย ในระดับที่ต่ำกว่า เพราะชาววันที่สูงอายุย่อมจะมีความเชื่อมั่นในแบบแผนที่เคยกระทำกัน มาและไม่ค่อยยอมเปลี่ยนแปลงง่าย ๆ เหมือนชาววันที่อยู่ในระดับอายุที่ต่ำกว่า ซึ่งโคตรบ เรื่องราวต่าง ๆ และมีความต้องการที่จะทดลองสิ่งใหม่ ๆ มากกว่า
2. ชาววันที่มีการศึกษาสูงน่าจะมีลักษณะการยอมรับของใหม่ที่สูงกว่าชาววันที่มี ระดับการศึกษาต่ำ เพราะผู้ที่มีการศึกษาสูงยอมเข้าใจปัญหาหรือวิธีการต่าง ๆ ได้ง่าย และรวดเร็วกว่าผู้ที่มีการศึกษาต่ำ
3. ครัวเรือนขนาดเล็ก น่าจะมีลักษณะการยอมรับของใหม่ที่สูงกว่าครัวเรือน ขนาดใหญ่ เพราะครัวเรือนขนาดเล็กไม่จำเป็นต้องใช้เงินทองเกี่ยวกับการเลี้ยงดูสมาชิก มากนักย่อมจะนำมาลงทุนในการกระทำสิ่งใหม่ ๆ ได้ง่ายกว่าครัวเรือนขนาดใหญ่ที่ต้องมี ภาระรับผิดชอบสมาชิกในครัวเรือนมาก
4. ชาววันที่มีขนาดเนื้อที่ดอครองมาก น่าจะมีลักษณะการยอมรับของใหม่ที่สูง กว่าชาววันที่มีขนาดเนื้อที่ดอครองน้อย เพราะผู้ที่มีเนื้อที่มากย่อมจะมีโอกาสในการทดลอง สิ่งใหม่ ๆ ได้มาก เช่นการใช้พันธุ์ข้าวหรือปุ๋ยอาจใช้ที่นาส่วนใดส่วนหนึ่งทดลอง เมื่อ เห็นว่าได้ผลดีก็ยอมรับฝึกกับผู้ที่นาอ้อยยอมไม่กล้าเสี่ยงที่จะยอมรับ เพราะถ้าไม่เกิด ผลดีก็จะก่อให้เกิดผลเสียในการทำนา
5. ชาวนาประเภทที่มีเนื้อที่ดอครองอยู่ในเขตที่ได้รับน้ำจากคลองชลประทาน น่าจะมีลักษณะการยอมรับของใหม่ที่สูงกว่าชาวนาประเภทที่มีเนื้อที่ดอครองอยู่นอกเขตการ ส่งน้ำของคลองชลประทาน เพราะที่นาที่ได้รับน้ำสามารถที่จะเพาะปลูกหรือกระทำสิ่ง ต่าง ๆ ได้ตามต้องการโดยไม่ต้องพึ่งคินฟ้าอากาศ ดังนั้นการจะใช้ปุ๋ยหรือพันธุ์ข้าวยอมจะ ได้ผลดีกว่า ฝึกกับที่นาที่อยู่นอกเขตการจะทำนาต้องพึ่งพาธรรมชาติ ถ้าหากฝนแล้งก็ทำ นาไม่ได้ ทำให้ไม่กล้าเสี่ยงที่จะใช้พันธุ์ข้าวใหม่หรือปุ๋ยในการทำนา
6. ชาวนากลุ่มที่เป็นแบบ Traditional น่าจะมีลักษณะการยอมรับของ ใหม่ต่ำกว่าชาววันที่เป็นแบบ Rational เพราะชาววันที่เป็นแบบ Traditional

ยังคงมีความยึดมั่นในแบบการกระทำหรือประเพณีที่เคยทำกันมาสูงกว่าชาวนาแบบ Rational การจะเปลี่ยนแปลงไปรับสิ่งใหม่ ๆ จึงช้ากว่าชาวนาแบบ Rational ที่ให้เหตุผลและผลในการตัดสินใจ

7. ชาวนาที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร น่าจะมีการยอมรับของใหม่สูงกว่าชาวนาที่ไม่ได้เข้าเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร เพราะชาวนาที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรมีโอกาสที่จะได้พบปะหรือทราบข่าวคราวตลอดจนคำแนะนำและความช่วยเหลือเกี่ยวกับงานเกษตรกรรมจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องมากกว่าชาวนาที่ไม่ได้เป็นสมาชิก และยังมีสิทธิพิเศษต่าง ๆ ที่เหนือกว่าชาวนาที่ไม่ได้เข้าเป็นสมาชิก จึงมีโอกาสน่าจะยอมรับของใหม่ได้สูง

8. ผู้นำในชุมชน น่าจะมีอิทธิพลต่อการยอมรับของใหม่ของชาวนาในชุมชนนั้น สูงกว่าผู้นำจากภายนอกชุมชน เพราะผู้นำภายในชุมชนเป็นผู้ที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือและเชื่อฟังรวมทั้งมีความใกล้ชิดจึงเข้าใจความต้องการต่าง ๆ ของชาวบ้านได้ดีกว่าผู้นำจากภายนอกชุมชนเมื่อแนะนำอะไรก็ย่อมจะได้รับการเชื่อฟังมากกว่าผู้นำจากภายนอกชุมชนที่ชาวบ้านไม่ค่อยรู้จักคุ้นเคย

9. การยอมรับของใหม่อาจจะยอมรับในคำปฏิบัติเท่านั้น แต่ในคำความรู้สึกนึกคิดอันเป็นเรื่องภายในจิตใจอาจจะยังไม่ยอมรับก็ได้ เพราะชาวนาบางคนอาจจะยอมรับทั้ง ๆ ที่ไม่เห็นด้วย เนื่องจากความเกรงใจ หรือเพราะเห็นเพื่อนบ้านยอมรับก็ยอมรับตามไปบ้าง หรือสาเหตุอื่น ๆ โดยที่ความรู้สึกที่แท้จริงยังไม่ยอมรับหรือไม่เห็นด้วยก็ได้

วัตถุประสงค์และประโยชน์ในการวิจัย

แม้ว่าการศึกษาในเรื่องนี้จะเป็นการศึกษาในชุมชนเล็ก ๆ เพียง 2 - 3 แห่ง เนื่องจากระยะเวลาและค่าใช้จ่ายมีอยู่อย่างจำกัด ผู้ศึกษาเชื่อว่าคงจะก่อให้เกิดประโยชน์หลายอย่างด้วยกันคือ

ในประการแรก การศึกษาเรื่องนี้มุ่งที่จะศึกษาข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยซึ่งอาจมีผลต่อลักษณะการยอมรับของใหม่และทัศนคติต่อการยอมรับของใหม่มารวม

ทั้งการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ กับลักษณะการยอมรับของใหม่ โดยอาศัยข้อมูลที่ทำการศึกษาเก็บรวบรวมเกี่ยวกับเรื่องนี้โดยเฉพาะ

ประการที่สอง มุ่งที่จะศึกษาถึงอิทธิพลของการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มซึ่งเรียกว่า กลุ่มเกษตรกรที่มีต่อการยอมรับของใหม่ของชาวนา โดยจะศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชาวนาที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรกับชาวนาที่ไม่ได้เข้าเป็นสมาชิก

ประการที่สาม มุ่งที่จะให้การศึกษานี้เป็นเครื่องแนะแนวทางการศึกษาในเรื่องเดียวกันแก่ผู้ที่สนใจให้กว้างขวางและละเอียดลึกซึ้งมากกว่านี้อีก

ประการที่สี่ ช่วยให้ทราบผลการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรว่าได้ผลหรือไม่ เพราะเหตุใด

ประการที่ห้า เป็นแนวทางที่จะทราบถึงทัศนคติของชาวนาที่มีต่อการยอมรับของใหม่

ประการที่หก เป็นแนวทางในการที่รัฐบาลหรือองค์การเอกชนจะดำเนินการในการนำของใหม่เข้าไปสู่ประชาชนได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

ประการที่เจ็ด เป็นประโยชน์ในการแก้ไขข้อบกพร่องที่มีอยู่ให้ลดน้อยลงมากที่สุดที่จะทำได้

และในประการสุดท้าย รายงานการศึกษานี้อาจเสนอเป็นเอกสารทางวิชาการในสาขาสังคมวิทยาและสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวอีกด้วย

โดยที่ผู้ศึกษาค้นคว้า จะศึกษาถึงอิทธิพลของกลุ่มเกษตรกรที่มีผลต่อการยอมรับของใหม่ จึงขอกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของกลุ่มเกษตรกรพอเป็นสังเขปเพื่อประกอบความเข้าใจ ก่อนที่จะกล่าวถึงเรื่องอื่นต่อไป

ในครั้งแรกกลุ่มเกษตรกรนี้รู้จักกันทั่วไปในนามของ "กลุ่มชาวนา" ซึ่งกรมการข้าวเป็นผู้จัดตั้งขึ้น กลุ่มชาวนากลุ่มแรกจัดตั้งขึ้น เมื่อวันที่ 18 พฤษภาคม พุทธศักราช 2498 ณ ตำบลหนองแก อำเภอมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช แต่ยังไม่มีการจดทะเบียนเป็นทางการ กลุ่มชาวนาที่จดทะเบียนเป็นทางการกลุ่มแรกก็คือ "กลุ่มสมาคม

ชานาไผ่ชวาง" อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ในปีพุทธศักราช 2499³ ต่อมา ในปีพุทธศักราช 2505 กรมกลกิรรมไคค้ำเนินการจ้ค้ตั้ง กลุ่มเกษตรกร ขึ้นเป็นครั้งแรกที่จังหวัดเชียงใหม่⁴ โดยมีวัตถุประสงค์และหลักการเหมือนกับกลุ่มชานาเกือบทั้งหมด

ในปัจจุบันกลุ่มชานาไค้ถูกยุบมารวมกับกลุ่มเกษตรกร และอยู่ภายใต้การค้ำเนินงานของกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตร

วัตถุประสงค์ในการจ้ค้ตั้งกลุ่มเกษตรกรขึ้นนั้นมีหลักใหญ่ ๆ 5 ประการค้ดังนี้⁵

1. เพื่อส่งเสริมอาชีพการเกษตรทุกสาขา ตามหลักวิชาการเกษตรที่ทันสมัยให้เหมาะสมกับฐานะของเกษตรกร และสภาพท้องถิ่น
2. เพื่อเปลี่ยนทัศนคติให้เกษตรกรรู้จักช่วยตัวเองจากทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในการเพิ่มผลผลิต และปรับปรุงประสิทธิภาพในการผลิต ตลอดจนรู้จักค้ำเนินธุรกิจโดยเจ้าหน้าที่รัฐบาลเป็นเพียงให้ความช่วยเหลือค้ำเนินวิชาการเท่านั้น
3. เพื่อประสานงานกับส่วนราชการทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเกษตรกร เป็นการผนึกกำลังกันทั้งฝ่ายผู้ให้บริการ (รัฐบาล) และผู้รับ (เกษตรกร) ซึ่งจะเกิดผลดีและรวดเร็วกว่าค้ำเนินค้ำเอง
4. เพื่อฝึกให้เกิดความเข้าใจ และจ้ค้เงินงานในค้ำเนินการปฏิบัติงานร่วมกันตามหลักการแบบประชาธิปไตย และสามารถขยายงานจากกลุ่มเล็กให้กลายเป็นกลุ่มระดับสูงขึ้นไป เช่น ระดับตำบล อำเภอ และเป็นบริษัท หรือสหพันธ์ที่เป็นนิติบุคคลต่อไป

³ ยุคติ สาริกะภูติ, กลุ่มชานาในประเทศไทย (พระนคร : โรงพิมพ์สหกรณ์ชายสง 2511) หน้า 2

⁴ กองอบรมและเผยแพร่, กรมส่งเสริมการเกษตร, กระทรวงเกษตร, การจ้ค้ตั้งและการค้ำเนินงานกลุ่มเกษตรกร, (อ้ค้สำเนา), หน้า 2

⁵ กองอบรมและเผยแพร่, กรมส่งเสริมการเกษตร, เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน

5. การดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มเกษตรกร จะต้องไม่ขัดคอนโยบายการบริหารงานของทางราชการ โดยเฉพาะไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง

อนึ่ง การจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรนั้น อาจเกิดขึ้นจากการที่ชาวนาเองเป็นผู้ริเริ่มจัดตั้งขึ้น หรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายเกษตร เป็นผู้จัดตั้งขึ้นก็ได้ วิธีการจัดตั้งก็มีการประชุมปรึกษาหารือตกลงในหลักการ แล้วแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นเพื่อดำเนินงาน ต่อจากนั้นเจ้าหน้าที่ฝ่ายเกษตรจะเสนอเรื่องผ่านอำเภอและจังหวัดเพื่อจดทะเบียน ทางจังหวัดจะตั้งคณะกรรมการ ชันชุดหนึ่งทำหน้าที่เป็นผู้เลี้ยงให้คำแนะนำและคำปรึกษาในการดำเนินงาน

จะเห็นได้ว่าวัตถุประสงค์ของกลุ่มเกษตรกร มุ่งที่จะให้สมาชิกของกลุ่มยอมรับของใหม่ ๆ ในด้านการเกษตรกรรมและด้านอื่นดังกล่าวแล้วเป็นหลักใหญ่ ซึ่งผู้ศึกษาสนใจที่จะศึกษาว่าวัตถุประสงค์ของกลุ่มเกษตรกรดังกล่าวนี้จะสัมฤทธิ์ผลมากน้อยเพียงใด โดยอาศัยเปรียบเทียบลักษณะการยอมรับของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรกับผู้ที่ไม่ได้เข้าเป็นสมาชิกกลุ่มดังกล่าวของตน

ขอบเขตของการศึกษาวิจัย

เนื่องจากความหมายของคำว่าของใหม่นั้น มีความหมายครอบคลุมเรื่องต่าง ๆ ได้เกือบทั้งหมด การศึกษาเรื่องการยอมรับของใหม่จึงสามารถที่จะศึกษาได้อย่างกว้างขวางในค่านต่าง ๆ กัน ในการศึกษาครั้งนี้ได้ศึกษาลักษณะการยอมรับสิ่งใหม่ด้านเกษตรกรรม และค่านสุขภาพอนามัยของชาวนาในจังหวัดขอนแก่นเพียง 2 ค่านเท่านั้น สาเหตุที่เลือกศึกษาชาวนาในจังหวัดขอนแก่นก็เพราะเป็นที่ยอมรับกันว่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือนั้นยังมีความเจริญล้าหลังภาคอื่น ๆ อยู่มาก ดังจะเห็นได้จากจำนวนรายได้เฉลี่ยต่อหัวจากการสำรวจเมื่อปี พ.ศ. 2505⁶ พบว่าในภาคอีสานมีรายได้ต่ำสุด คือ

⁶ สำนักงานสถิติแห่งชาติ, รายงานการสำรวจการใช้จ่ายของครอบครัว พ.ศ. 2505 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (พระนคร; โรงพิมพ์ชาวพาณิชย์, 2506) หน้า 2

910 บาทต่อคน⁷ รัฐบาลได้ใช้งบประมาณเพื่อการพัฒนาภาคอีสาน เป็นจำนวนมากโดยได้มีการจัดตั้งหน่วยงานเพื่อทำการพัฒนาในด้านต่าง ๆ หลายหน่วย ผู้ศึกษาสนใจที่จะทราบว่าการพัฒนาต่าง ๆ ของรัฐบาลที่กระทำนั้นได้ผลหรือไม่ การที่เลือกเอาจังหวัดขอนแก่นเป็นจังหวัดตัวอย่างในการศึกษา ก็เนื่องจากขอนแก่นเป็นจังหวัดใหญ่ และเป็นศูนย์กลางของภาคนี้เปรียบเสมือนเป็นเมืองหลวงของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประการหนึ่งประการที่สองขอนแก่นเป็นจังหวัดหนึ่งที่ได้รับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ มาก มีหน่วยงานของทางราชการต่าง ๆ เข้าไปจัดตั้งดำเนินงานอยู่มาก ประการที่สาม ผู้ศึกษาเคยไปดูงานเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน และทำการวิจัยสนามในจังหวัดขอนแก่นมาแล้วเป็นเวลา 1 ปี จึงเชื่อว่าการศึกษาคงจะได้ข้อมูลและข้อเท็จจริงที่น่าสนใจว่าการเลือกศึกษาในจังหวัดอื่น ๆ

การศึกษาครั้งนี้ได้แบ่งชานาที่จะศึกษาออกเป็น 3 ประเภทด้วยกัน คือ

1) ชานาที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร ซึ่งจะพิจารณาถึงอิทธิพลของกลุ่มที่จะมีต่อการยอมรับของใหม่

2) ชานาที่อยู่ในชุมชนซึ่งมีการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกร แต่ไม่ได้เข้าเป็นสมาชิก ชานาประเภทนี้มีโอกาสที่จะเป็นสมาชิกได้แต่ไม่ยอมเป็นนั้นเนื่องมาจากอะไร และมีลักษณะการยอมรับของใหม่แตกต่างกับชานาที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรหรือไม่

3) ชานาที่อยู่ในชุมชน ซึ่งไม่มีการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกร ทำให้ไม่มีโอกาสที่จะเป็นสมาชิก ชานาประเภทนี้จะป็นกลุ่มที่เป็นตัว Control เพื่อเปรียบเทียบดูลักษณะของการยอมรับของใหม่ในสองกลุ่มแรก โดยจะพิจารณาว่ากลุ่มเกษตรกรจะมีอิทธิพลต่อการยอมรับของใหม่จริงหรือไม่

⁷ รายได้ของภาคอื่น ๆ เป็นปี พ.ศ. 2506 มีดังต่อไปนี้คือ ภาคเหนือ 1137 บาทต่อคน ภาคกลาง 1763 บาทต่อคน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 1728 บาทต่อคน ภาคใต้ 1779 บาทต่อคน

ในการศึกษาเรื่องทัศนคติคือการยอมรับของใหม่ และลักษณะการยอมรับของใหม่
นี้ ผู้ศึกษาได้แยกพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องใน 4 ส่วนใหญ่ ๆ ด้วยกันตามลำดับ
ดังนี้คือ

ส่วนที่ 1. เป็นส่วนเกี่ยวกับบทบาท กล่าวถึงความจำเป็นมาและความสำคัญของ
ปัญหา วัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัย ขอบเขตของการศึกษาวิจัย และระเบียบวิธีในการ
ศึกษาวิจัย รวมทั้งพิจารณาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทั่ว ๆ ไป ของชานาซึ่งเป็นสมาชิก
กลุ่มเกษตรกร และที่ไม่ได้เขาเป็นสมาชิกว่ามีความเหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร

ส่วนที่ 2. เป็นลักษณะของการวิเคราะห์ถึงกระบวนการในการยอมรับของใหม่
ด้านเกษตรกรรวม พิจารณาถึงลำดับขั้นในการยอมรับของใหม่ อัตราการยอมรับของใหม่
และปัจจัยที่ส่งเสริมสนับสนุน หรือเป็นอุปสรรค ต่อการยอมรับของใหม่ของชานาทั้งสาม
กลุ่ม

ส่วนที่ 3 เป็นส่วนที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์ลักษณะการยอมรับของใหม่ อัตราใน
การยอมรับของใหม่ และลำดับขั้นในการยอมรับของใหม่ของชานาในค่านิสภาพอนามัย
ตลอดจนปัจจัยที่เกี่ยวข้องของชานาที่เลือกเป็นตัวอย่างทั้งสามกลุ่ม

ส่วนที่ 4 เป็นส่วนที่สรุปเนื้อหาสาระต่าง ๆ เกี่ยวกับลักษณะการยอมรับของใหม่
ที่สำคัญ ๆ ของชานาทั้งสามกลุ่ม พร้อมทั้งข้อเสนอแนะที่ผู้ศึกษาคิดว่าพอจะเป็นแนว
ทางในการนำความเข้าใจ ป้องกัน แก้ไขเพื่อให้กระบวนการในการยอมรับของใหม่เป็น
ไปอย่างได้ผลสมบูรณ์ในที่สุด

สำหรับปัจจัยที่อาจจะมีผลเกี่ยวข้องต่อลักษณะการยอมรับของใหม่นั้น ผู้ศึกษาได้
แยกพิจารณาดังนี้คือ

1. ลักษณะของประชากรในชุมชนที่เป็นตัวอย่างในการศึกษา ได้แก่ อายุ ระดับ
การศึกษา ขนาดของครอบครัว อาชีพ และขนาดเนื้อที่ถือครองที่ใช้ในการทำเกษตร-
กรรม

2. ลักษณะทางค่านิยมศรัทธาของชุมชน ได้แก่การคมนาคม ติดต่อกับศูนย์
กลางของชุมชนใหญ่ เช่น ตลาด ที่ตั้งอำเภอหรือจังหวัด คลองชลประทาน ศึกษาว่า

จะมีผลต่อการยอมรับของใหม่หรือไม่

3. สื่อมวลชนหรือตัวกลางต่าง ๆ ที่จะมีผลต่อการยอมรับของใหม่ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ผู้แทนจากห้างร้านบริษัทต่าง ๆ ที่จำหน่ายสินค้าเกี่ยวกับการเกษตรกรรม

4. การช่วยเหลือจากทางราชการ ได้แก่ การดำเนินงานช่วยเหลือของเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการจัดตั้งกลุ่มสมาคมขึ้นนั้นจะมีผลต่อการยอมรับของใหม่อย่างไร

5. ผู้นำ หมายถึงผู้ที่มีอิทธิพลต่อความนึกคิดของชาวนาในชุมชนนั้นอาจจะอยู่ในชุมชน หรือนอกชุมชนก็ได้ บุคคลประเภทนี้จะมีส่วนส่งเสริมสนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคในการยอมรับของใหม่

6. ลักษณะทางค่านิยม ได้แก่ คุณค่าที่ชาวนาในชุมชนนั้นยึดถือปฏิบัติกันอยู่จะสนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อการยอมรับของใหม่ รวมทั้งพิจารณาถึงทัศนคติของชาวนาที่มีต่อการยอมรับของใหม่ เปรียบเทียบกับการนำไปปฏิบัติด้วย

วิธีการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการออกทำงานสนาม (Field Work) ของผู้ศึกษาเองร่วมกับนักศึกษาในระดับปริญญาบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยขอนแก่น ทำการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนที่เป็นชาวนาตามแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่สร้างขึ้นเพื่อการศึกษา หลังจากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาทำการบรรณาธิกรณ (Editing) แยกประเภทออกเป็น 3 กลุ่มด้วยกันกำหนดรหัสและลงรหัส (Coding) ลงในแบบฟอร์ม (Coding Sheet) แล้วนำไปทำการเจาะบัตรและทวนสอบบัตร (Punching and Verifying) ลงในบัตร ไอ บี เอ็ม (I B M Cards) ตามรหัสที่กำหนดไว้ หลังจากนั้นนำเอาบัตร ไอ บี เอ็ม ที่เจาะและตรวจสอบแล้วไปเข้าเครื่องนับแยกบัตร (Sorter) เพื่อนับจำนวน แล้วนำผลมาเสนอในรูป

ของตารางอัตราส่วนย่อย เพื่อแสดงถึงลักษณะการยอมรับสิ่งใหม่ตลอดจนปัจจัยที่เกี่ยวข้อง
ของในค่านต่าง ๆ โดยอาศัยวิธีการทางสถิติ เข้าช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูล

นิยามของคำศัพท์และตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

เพื่อให้การศึกษาในเรื่องนี้เป็นไปตามกำลังเงินและเวลาอันจำกัด ผู้ศึกษา
จึงได้กำหนดค่านิยามตามขอบเขตการศึกษาดังต่อไปนี้

ของใหม่ ในความหมายโดยทั่ว ๆ ไป หมายถึงสิ่งที่ยังไม่เคยมีอยู่ใน
ชุมชนนั้น ๆ มาก่อน ต่อมาเมื่อผู้นำเข้ามาใช้ อาจจะเป็นสิ่งของหรือไม่
ใช่สิ่งของก็ได้ของใหม่นี้จำแนกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 2 ประเภท
คือ

1. ของใหม่ที่เป็นวัตถุหรือของใหม่ในค่านที่เกี่ยวกับการ
ปฏิบัติ หมายความว่าสิ่งใหม่ ๆ ด้านเกษตรกรรม ได้แก่ ปุ๋ยเคมี
และพันธุ์ข้าวใหม่ ๆ กับของใหม่ค่านสุขภาพอนามัย คือ การใช้
ส้วมซึม และวิธีการรักษาพยาบาลโดยให้แพทย์แผนปัจจุบันทำการ
รักษา โดยที่ของใหม่ดังกล่าวนี้เข้ามาสู่ชุมชนที่ถูกเลือกเป็นตัวอย่าง
ในการศึกษาค้นคว้าวิธีการใด ๆ ก็ตามภายในระยะเวลา 10 ปี ที่
ผ่านมา

2. ของใหม่ค่านอุดมคติ หมายความว่าความรู้สึกนึกคิดของชาว-
นาในชุมชนที่ถูกเลือกเป็นตัวอย่างในการศึกษาที่มีต่อการใช้ของใหม่ค่าน
เกษตรกรรม คือ ปุ๋ยเคมี และพันธุ์ข้าว กับของใหม่ค่านสุขภาพ
อนามัย คือ การใช้ส้วมซึม และวิธีการรักษาพยาบาลแบบใหม่ดัง-
กล่าวแล้ว ซึ่งไม่จำเป็นต้องมีการปฏิบัติตามแนวความคิดหรือความ
รู้สึกที่มีต่อของใหม่ดังกล่าวแล้วเสมอไป

กระบวนการการยอมรับของใหม่ ในการศึกษาเรื่องนี้ได้อาศัยแนวความคิด (Concepts)

ของนักวิชาการตะวันตกที่จัดลำดับขั้นในการยอมรับของใหม่ไว้ 5 ขั้น⁸
เป็นหลักในการศึกษา คือ

- 1 ขั้นของการทราบข่าว (Awareness) เป็นขั้นเริ่มต้นที่ทราบว่ามีของใหม่ก่อกว้างเกิดขึ้น ซึ่งอาจจะได้ข่าวจากหลายทางด้วยกัน เช่น จากเจ้าหน้าที่ทางราชการ วิทยุ หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ เพื่อบ้าน เป็นต้น
- 2 ขั้นของความสนใจรายละเอียด (Interest) เป็นขั้นที่สอง หลังจากทราบข่าวแล้วเกิดความสนใจอยากที่จะทราบเรื่องนั้น ๆ ให้มากยิ่งขึ้น จึงได้ศึกษาค้นคว้ารายละเอียดเพิ่มขึ้น
- 3 ขั้นของการประเมินผล (Evaluation) เป็นขั้นที่สาม กล่าวคือ เมื่อศึกษารายละเอียดต่าง ๆ แล้วก็นำความรู้ที่ได้มาสรุป และประเมินผลว่าจะก่อให้เกิดผลดีผลเสียอย่างไรบ้าง
- 4 ขั้นของการทดลอง (Trial) เป็นขั้นของการพิจารณาทดลองปฏิบัติว่าที่คิดประเมินผลไว้นั้นจะเป็นผลจริงหรือไม่ มีปัจจัยอะไรที่เป็นอุปสรรคหรือสนับสนุนให้เกิดหรือไม่เกิดผลตามที่ได้ประเมินไว้
- 5 ขั้นในการยอมรับปฏิบัติ (Adoption) เป็นขั้นสุดท้าย หมายถึงการยอมรับเอาสิ่งใหม่หรือวิธีการใหม่นั้นมาใช้ตลอดไป ภายหลังจากที่เห็นผลดีในการทดลองแล้ว

⁸ Everett M. Roger, Diffusion of Innovation (New York : The Free Press of Glercoe, 1962), pp. 81

การยอมรับของใหม่ในที่นี้ จึงหมายถึงการยอมรับในขั้นสุดท้าย คือในขั้นของการยอมรับ (Adoption) ในขั้นอื่น ๆ ไม่ได้ถือว่าเป็นการยอมรับของใหม่ โดยไม่นับขั้นทดลองเพราะจากการศึกษาปรากฏว่าชาวนาส่วนใหญ่จะผ่านขั้นทดลองมาสู่ขั้นการยอมรับปฏิบัติเกือบทั้งหมด

อัตราในการยอมรับของใหม่ หมายถึง ความเร็วหรือช้าในการยอมรับของใหม่ซึ่งจะใช้จำนวนปี และลำดับขั้นในการยอมรับของใหม่เป็นตัวกำหนด

ทัศนคติ (Attitudes) หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดของชาวนาที่มีต่อการเกษตรแบบใหม่ คือการใช้ปุ๋ยเคมี และพันธุ์ข้าวใหม่ ตลอดจนของใหม่ด้านสุขภาพอนามัย คือความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อการใช้ส้มเขียวและการรักษาพยาบาลแผนปัจจุบัน

ทัศนคติของชาวนา อาศัยการวัดโดยกำหนดคะแนนลงในข้อความที่ประกอบกันขึ้นเป็น Scale ในการสอบถามเกี่ยวกับทัศนคติ แล้วแยกชาวนาออกเป็น 2 ประเภทด้วยกันคือ ชาวนาประเภท Traditional หมายถึงชาวนาที่ยังยึดมั่นอยู่ในความเชื่อแบบประเพณี ที่ปฏิบัติกันมาเป็นหลักในการตัดสินใจ

และชาวนาประเภท Rational หมายถึงชาวนาที่อาศัยหลักเหตุผลและผลในการตัดสินใจ

หัวหน้าครัวเรือน หมายถึง ผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจที่จะดำเนินการหรือสั่งให้สมาชิกในครัวเรือนกระทำงานต่าง ๆ ในไร่นาได้ ในครัวเรือนหนึ่งอาจจะมีมากกว่า 1 ครอบครัวได้ และหัวหน้าครัวเรือนในกรณีนี้อาจจะเป็นหญิงหรือชายก็ได้

ชาวนาในจังหวัดขอนแก่น หมายถึง ผู้ที่มีอาชีพหลักหรืออาชีพรองในการทำนา เป็นผู้

ที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่เลือกเป็นตัวอย่างในการศึกษา ซึ่งพิจารณาแยกออกเป็น 3 ประเภทด้วยกันคือ

1. ชานาที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร ในบทที่ว่าด้วยการวิเคราะห์ จะใช้คำว่า "กลุ่ม 1"

2. ชานาที่อยู่ในชุมชนซึ่งมีการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกร แต่ไม่ได้เข้าเป็นสมาชิก ในบทวิเคราะห์จะใช้คำว่า "กลุ่ม 2"

006139

3. ชานาที่อยู่ในชุมชน ซึ่งไม่มีการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกร ในบทของการวิเคราะห์ใช้คำว่า "กลุ่ม 3"

อาชีพรอง หมายถึง อาชีพอื่น ๆ ที่มีอยู่นอกเหนือไปจากอาชีพหลัก อาชีพรองอาจจะ เป็นอาชีพทางด้านเกษตรกรรมหรือไม่ก็ได้

ขนาดสมาชิกในครัวเรือน หมายถึง จำนวนสมาชิกที่อาศัยอยู่ภายในครัวเรือนหรือไปอยู่ที่อื่น แต่ยังคงได้รับความอุปการะจากครอบครัวเดิมอยู่ เช่นนักเรียนที่ไปเรียนที่อื่น แต่ต้องอาศัยความอุปการะในเรื่องค่าใช้จ่ายจากบิดามารดาอยู่

ขนาดเนื้อที่ถือครอง หมายถึงจำนวนเนื้อที่ ๆ ใช้ในการทำนาของผู้ให้สัมภาษณ์เท่านั้น ไม่รวมเนื้อที่ประเภทอื่น และไม่คำนึงว่าเนื้อที่นั้นจะมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินเป็นแบบใด

ผู้นำ หมายถึง ผู้ที่ชาวบ้านในชุมชนที่เลือกเป็นตัวอย่างในการศึกษา ยอมรับนับถือและปฏิบัติตาม แยกเป็นผู้นำภายในชุมชนนั้นกับ ผู้นำที่มาจากภายนอกชุมชน และใน 2 ประเภทนี้ยังแยกออกเป็น ผู้นำที่เป็นทางการ ซึ่งหมายถึงผู้นำที่

ได้รับการแต่งตั้งจากราชการ หรือองค์กรต่าง ๆ
รวมทั้งกลุ่ม หรือสมาคมของทั้งรัฐบาลหรือเอกชน และ
ผู้นำที่ไม่เป็นทางการหมายถึง ผู้ที่ไม่ได้อยู่ในลักษณะ
ดังกล่าวข้างต้น หากแต่ชาวบ้านยอมรับนับถือกันเอง

เพราะฉะนั้นในการศึกษาเรื่อง "ทัศนคติต่อการยอมรับของใหม่ และลักษณะ
การยอมรับสิ่งใหม่ของชาวนาในจังหวัดขอนแก่น" จึงหมายถึงการศึกษาพิจารณาว่า
หัวหน้าครัวเรือนซึ่งมีอาชีพหลัก หรืออาชีพรองในการทำนาในชุมชนที่เลือกเป็นตัว
อย่างในการศึกษา (โดยพิจารณาแยกออกเป็น 3 ประเภทด้วยกัน ดังกล่าวแล้ว)
จะมีกระบวนการในการยอมรับของใหม่ และอัตราในการยอมรับของใหม่ ด้าน
การทำนา (จำพวกการยอมรับใช้ปุ๋ยเคมี และพันธุ์ข้าวใหม่ ๆ) พร้อมทั้งการ
ยอมรับของใหม่ด้านการใช้ส้วมซึมและวิธีการรักษาพยาบาล มีลักษณะที่แตกต่างกัน
หรือไม่ ตลอดจนพิจารณาถึงปัจจัยหรือสาเหตุที่เกี่ยวข้อง และทัศนคติที่มีต่อเรื่อง
ดังกล่าวเป็นอย่างไร